

بررسی شکل گیری نماهای دوره پهلوی اول

در جداره خیابان تربیت تبریز

ناصر معروفی

عضو هیات علمی آموزشکده فنی و حرفه ای سما، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران

Naser.maroufi@gmail.com

چکیده

احداث خیابان‌های جدید در دوره پهلوی اول باعث تخریب وسیع بافت تاریخی شهرهای ایران شده است. با گذشت زمان و با تغییرات صورت گرفته در اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور در دهه‌های اخیر، بناهای ایجاد شده در خیابان‌های پهلوی اول، اکنون دارای ارزش تاریخی بوده و میراث فرهنگی و معماری جامعه گذشته تلقی می‌شود. در دوره پهلوی اول با وجود تاثیر گرفتن معماری از هنر و معماری غرب، بافتی کاملاً هماهنگ و هم‌گون در شهرهای ایران شکل گرفته بود. متأسفانه اکنون افزایش سرعت تحولات فرهنگی و هنری در ایران و جهان از یک سو و عدم وجود نگرش لازم برای حفظ آثار ارزشمند تاریخی در جامعه ایران از سوی دیگر، باعث تخریب بافت و جداره تاریخی شهرها و خیابان‌ها و از آن جمله خیابان تربیت تبریز شده است. بدون تردید شناخت تاریخ معماری و ویژگی‌های آن در دوره پهلوی اول، در حفظ و به ویژه بازسازی بناهای باقی‌مانده و حتی ایجاد بناهای جدید با هویت در جداره تربیت نقش بسیار مهمی ایفا خواهد کرد. در این پژوهش ضمن مطالعه تاریخ احداث و موقعیت خیابان تربیت در محله قدیمی نوبر، بناهای جداره این خیابان بررسی شده و به چهار دسته عمده شامل بناهای دوره پهلوی اول، بناهای قبل از دوره پهلوی، بناهای جدید با هویت جداره تربیت و بناهای جدید بدون هویت، طبقه‌بندی شده است. سپس با در نظر گرفتن افزایش ارتباط با اروپاییان در آن دوره، معماری بناهای جداره دوره پهلوی اول در این خیابان با معماری اروپا مقایسه شد. مطابق بررسی‌های تطبیقی انجام شده، معماری بناهای این دوره با اقتباس شکلی از معماری نماهای دوره گوتیک و باروک اروپا انجام شده است. این تطابق در شکل سنتوری‌ها، تزیینات آجری، کشیدگی عمودی پنجره‌ها، قوس پنجره‌ها، پنجره‌های بدون قوس و تراس‌های فلزی نماهای مربوط به دوره پهلوی اول در جداره خیابان تربیت مشاهده می‌شود.

واژه‌های کلیدی: جداره خیابان تربیت، دوره پهلوی اول، دوره باروک، دوره گوتیک، نمای ساختمان.

۱- مقدمه

تاریخ احداث خیابان در ایران به اواخر دوره قاجار و اوایل دوره پهلوی می‌رسد. حکومت پهلوی در راستای مدرن‌سازی کشور و جامعه ایرانی، در عرصه شهرسازی شروع به تخریب بارو و دروازه‌های قدیمی شهرهای ایران نموده و به جای آن خیابان‌های مدرن احداث نمود. در همین راستا در محله آباد و اعیان نشین نوبر در تبریز، خیابان تربیت توسط محمدعلی خان تربیت -شهردار وقت تبریز- احداث شد (عکس ۱). احداث این خیابان و خیابان‌های دیگر با تخریب بناهای ارزشمند دوره قاجار همراه بود. از طرفی نیز افزایش ارتباط ایرانی‌ها با غرب و مقایسه پیشرفت‌های چشمگیر آن‌ها با جامعه سنتی ایران و عقب‌ماندگی‌های عظیم آن باعث شیفتگی روزافزون روشن‌فکرها و عموم مردم به اروپا شد. این شیفتگی نه تنها در ورود علوم و تکنولوژی‌های جدید بلکه باعث تقلید ایرانی‌ها از ظواهر فرهنگ، هنر و معماری غرب آن‌هم بدون آشنایی با ریشه‌های فرهنگی